

Mythen van onze tijd

Umberto Galimberti

Mythen van onze tijd

De mens in het tijdperk van
vooruitgang en techniek

Vertaald uit het Italiaans
door Jeanne Crijns en
Wilfried Dabekaussen

Ambo|Amsterdam

Deze uitgave kwam tot stand met steun van het Segretariato
Europeo per le Pubblicazioni Scientifiche (SEPS).

ISBN 978 90 263 2326 3

© 2009 Giangiacomo Feltrinelli Editore Milano

© 2011 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos *uitgevers*,

Amsterdam, Jeanne Crijns en Wilfried Dabekaussen

Oorspronkelijke titel *I miti del nostro tempo*

Oorspronkelijke uitgever Feltrinelli Editore

Omslagontwerp Marry van Baar

Omslagillustratie © Marc Quinn, *Spinx*. Foto Stephen White,

met toestemming van White Cube

Foto auteur www.feltrinellieditore.it

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers n.v., Antwerpen

Inhoud

Inleiding 15

INDIVIDUELE MYTHEN

- 1 De mythe van de moederliefde 21
  - De ambivalentie van moederliefde als effect van dubbele subjectiviteit* 22
  - De eenzaamheid van het moederschap in het isolement van de familiekring* 24

- 2 De mythe van de seksuele identiteit 30
  - Seksuele identiteit in relatie tot natuur en cultuur* 30
  - Seksuele identiteit in relatie tot natuur en techniek* 35
  - Heteroseksualiteit en homoseksualiteit: de onzekere grenzen tussen norm en afwijking* 42
  - Het primaat van de persoon boven het geslacht* 49

- 3 De mythe van de jeugd 53
  - Culturele factoren die ten grondslag liggen aan de mythe van de jeugd* 53
  - Beschouwingen van Freud en Jung over de ouderdom* 55
  - Fenomenologie van de ouderdom* 61
  - Ouderdom en karakterkracht* 67
  - Ouderdom en de waarheid over de liefde* 71

- 4 De mythe van het geluk 75
  - De utopie van het geluk* 75
  - De gelukservaring* 80

- De maat van het geluk* 83
Geluk als zelfverwerkelijking 86
- 5 *De mythe van de intelligentie* 90
De veelzijdigheid van intelligentie 90
Camouflage van intelligentie 97
De informatica-intelligentie 99
Het vermogen om 'te begrijpen en te willen' 101
De intelligentie van de toekomst 107
- 6 *De mythe van de mode* 110
De symbolische betekenis van kleding 110
De biologische en etnische betekenis van kleding 112
De maatschappelijke betekenis van kleding 113
De betekenis van verleidelijke kleding 115
De economische betekenis van mode 118
De almacht van mode 119
De mode en het maatschappelijke spel 121
De mode en het identiteitsspel 122
Mode en de versnippering van de tijd 125
Modecreaties en hun sociale invloed 127
- 7 *De mythe van de macht* 131
De maskers van de macht 131
Macht en de controle over ideeën 136
De ziellose macht van managers 139
Macht en pathologie van de leider 147
- 8 *De mythe van de psychotherapie* 154
De medicalisering van het menselijk tekort 154
De farmacologische remedie 159
De remedie van de psychoanalyse 162
De kwetsbaarheid van het menselijk tekort 167
De filosofische praktijk 172

- 9 De mythe van de waanzin 177
Dwaalwegen van de psychiatrie 177
Waanzin en de lotgevallen van psychiatrische diagnoses 184
Het dilemma van de psychiatrie: natuurwetenschap of menswetenschap? 191
De fenomenologische psychiatrie en de figuur van het luisteren en het kijken
197
De fenomenologische blik op de afgrond van de depressie 207
De ziekte van het Westen 212
Waanzin als menselijk tekort 222

COLLECTIEVE MYTHEN

- 10 De mythe van de techniek 233
Techniek als voorwaarde voor menselijke existentie 233
De Griekse wereld en het primaat van de natuur boven de techniek 235
De moderne tijd en het primaat van wetenschap en techniek boven de natuur 238
De omkering van middelen in doelen 241
Het einde van de politiek in het tijdperk van de techniek 243
De onmacht van de ethiek in het tijdperk van de techniek 245
De antropologische verandering in het tijdperk van de techniek 249
De verandering van onze manier van denken en voelen 252
- 11 De mythe van de nieuwe technologieën 255
De collectieve monoloog en het effect van de formele gelijkschakeling 255
De omkering van de relatie mens-wereld 258
Het code-effect 260
De antropologische verandering opgelegd door de nieuwe communicatiemiddelen 262
Negatieve effecten van informatica op school 266
De psychopathologieën van internet 272
De psychopathologie van de mobiele telefoon 276
De toekomst bewaken 282

- 12 De mythe van de markt 286
De rationaliteit van de markt: van symbolische ruil tot de waarde van de ruil 286
De personificatie van het individu en het uniformiteitsprincipe 290
De reductie van de persoonlijke vrijheid tot vrijheid binnen een rol 292
De tot ding geworden mens en de definitieve onuitvoerbaarheid van de revolutie 296
In de marge van de markt: armoede 299
Verder dan de markt: de utopie van de toekomst 306
- 13 De mythe van de groei 311
Groei als oneindig proces 311
Zelfbeperking van de groei en de verandering van het begrip arbeid 314
De markt van de intimiteit 319
De wereld van de arbeid en de wereld van het leven 322
Van groei-economie naar menseconomie 325
- 14 De mythe van de globalisering 331
Economische rijkdom en technische macht als basis van westerse waarden 331
De export van westerse waarden en de markt van de haat 336
De globalisering van westerse waarden en het terroristische antwoord 341
De implosie van westerse waarden in de passiviteit en inertie van de massa 345
- 15 De mythe van het terrorisme 349
Globalisering 349
De symbolische uitdaging 352
De angst voor het onvoorspelbare 354
- 16 De mythe van de oorlog 360
De esthetica van de oorlog 360
De wreedheden van de oorlog 363
De heiligheid van de oorlog 366
De heilige oorlog 369
Het zwijgen van God 373

17 De mythe van de zekerheid 376

Het onbestendige van de condition humaine en maatregelen ter bestendiging
376

Onzekerheid veroorzaakt door terrorisme 379

Onzekerheid door de globalisering 381

De wereld van het leven en de wereld van de wettigheid 385

De wereld van het leven en de wereld van de techniek 388

De prijs van de beschaving en de belegering van de ziel 392

18 De mythe van het ras 396

De valse mythe van bevolkingsgroepen en culturele identiteit 396

De uitdaging van het multiculturalisme 401

Het appel van de vreemdeling 405

Angst voor diversiteit 408

De echte oorzaak van racisme 411

Tolerantie die markt en techniek opleggen 413

Opvoeden tot cultureel relativisme 417

Opvoeden tot broederschap 422

Naar een nieuw humanisme 424

Noten 431

Bibliografie 451

Register 467

Weer voor Tatjana,
om te waken over haar glimlach,
welwillendheid en stilte

Een mythe is geen fabel, maar het presenteren van bepaalde feiten in een idioom dat daar niet bij past. Een mythe doorprikken betekent dus niet het ontkennen van die feiten, maar de feiten terugplaatsen in hun eigen idioom. En precies dat proberen we te doen.

– Gilbert Ryle, *The Concept of Mind*

Inleiding

Let wel, we zijn niet op school, en ik ben niet uw leraar.

Laat de ideeën spreken.

– James Hillman, *Kinds of Power*¹

We weten veel over de ziekten van ons lichaam en, met enige moeite, ook over de ziekten van onze ziel. Maar de ziekten van onze geest kennen we nauwelijks. Toch worden ideeën van de geest ook ziek, soms verstarren ze, soms dutten ze in, soms doven ze uit als sterren. En aangezien ons leven wordt bestuurd door onze ideeën, moeten we ze onderhouden, niet zozeer om onze kennis te vermeerderen, maar veeleer om die kennis te ordenen.

De eerste ordening is het problematiseren van bepaalde ideeën die door onze levensloop, cultuur, gevoelens of propaganda zo diep geworteld zijn in onze geest dat ze zich in ons gedragen als hypnotiserende middelen die kritiek en bezwaren hebben uitgeschakeld. Niet omdat we star of dogmatisch zijn, maar omdat we die ideeën nooit ter discussie hebben gesteld, nooit van dichtbij hebben bekeken. We noemen deze ideeën mythen waar nooit de wind van ontmythologisering doorheen heeft gewaaid.

Anders dan de ideeën die we *dénken*, zijn mythen ideeën die ons bezitten en ons beheersen met middelen die niet logisch zijn, maar psychologisch. Mythen zijn dus geworteld in het diepst van onze ziel, waar ook het licht van de rede moeite heeft door te dringen. Dit komt doordat mythen simpele ideeën zijn die wij tot mythe hebben ge-